

Ogled Dvora Jezeršek na Zgornjem Brniku.
Foto: Bernarda J. Filipič, Zgornji Brnik, 8. 6. 2010 (arhiv ZVKDS, OE Kranj)

Zaključni dogodek projekta s predstavitvijo priročnika.
Foto: Tjaša Rotar Kokalj, Kranj, 14. 6. 2012 (arhiv ZVKDS, OE Kranj)

PROJEKT BREZMEJNA DOŽIVETJA KULTURNE DEDIŠČINE AVSTRIJSKA KOROŠKA–GORENJSKA

Na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije, območna enota Kranj, smo med 1. aprilom 2009 in 30. junijem 2012 dejavno sodelovali pri čezmejnem projektu Brezmejna doživetja kulturne dediščine avstrijska Koroška–Gorenjska (CULTH: EX CAR–GOR). Projekt je bil sofinanciran s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj v okviru programa Slovenija–Avstrija 2007–2013 in s sredstvi Službe Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko. Projekt je povezoval Gorenjsko in avstrijsko Koroško, vodilni partner je prihajal iz Avstrije – oddelek Urada koroške deželne vlade za prostorsko načrtovanje v Celovcu. Na Gorenjskem so kot partnerji v projektu poleg Zavoda za varstvo kulturne dediščine sodelovali še BSC – Regionalna razvojna agencija Gorenjske ter štiri gorenjske občine – Bled, Gorenja vas - Poljane, Radovljica in Trzin.

Sodelovanje partnerjev z obeh strani meje je potekalo gladko. S partnerjem iz Avstrije smo se redno srečevali na sestankih in načrtovali ter usklajevali dejavnosti. Lahko se celo pohvalimo, da smo slovenski partnerji marsikdaj nastopili kot glavni pobudniki dejavnosti s številnimi kreativnimi idejami. Na slovenski strani se je kot zelo uspešna izkazala povezava med regionalno razvojno agencijo, ki je delovala kot koordinator dejavnosti in usmerjevalec administrativnih ter finančnih nalog pri projektu, Zavodom za varstvo kulturne dediščine z močnim prispevkom na strokovnem področju ter občin kot političnih predstavnikov oziroma predstavnikov lokalne samouprave. Urad koroške deželne vlade je kot edini avstrijski partner precej težje združeval in pokrival vse omenjene vidike.

Že pri pripravi projekta se je izkazalo, da je nepremična kulturna dediščina na obeh straneh Karavank ogrožena in da njene varuhe ter zagovornike v Sloveniji in Avstriji pestijo podobne težave. Te v znatni meri izvirajo iz premajhnega zavedanja prebivalcev o pomenu, vrednosti dediščine in priložnostih, ki jih ta nudi za se-

danjost in prihodnost. Eden od pglavitnih ciljev projekta je bilo zato širiti zavedanje o pomenu dediščine med njenimi lastniki in pri javnosti nasploh ter ustvariti čezmejno mrežo strokovnjakov s področja nepremične kulturne dediščine, ki bi se ohranila tudi po izteku projekta kot vozlišče znanja, idej in informacij.

Da bi ta cilj dosegli, smo izpeljali pestro paleto dejavnosti. Na Zavodu za varstvo kulturne dediščine smo vzpostavili informacijsko pisarno za lastnike dediščine in druge zainteresirane, pripravili smo različna izobraževanja in sodelovali pri pripravi priročnika, ki je bil tudi končni izdelek projekta. Poleg tega so v okviru projekta Brezmejna doživetja kulturne dediščine v štirih sodelujočih občinah pripravili revitalizacijske koncepte in projekte za pilotne investicije na štirih lokacijah nepremične kulturne dediščine ter te projekte tudi delno izpeljali, kolikor so pač dopuščala dokaj skromno odmerjena projektna finančna sredstva. Na Bledu so pripravili revitalizacijski koncept za vilo Zoro (občinsko stavbo) in v njej obnovili poročno dvorano. V občini Gorenja vas - Poljane so se ukvarjali z bunkerji Rupnikove linije in uredili enega od vhodov v rove. V Radovljici so pripravili projekt ureditve arheološke poti in informacijskega centra v Mošnjah ter projekt tudi izpeljali. V Trzinu so pripravili revitalizacijski koncept za grad Neuhaus in obnovili fasado na eni od stavb v trškem jedru (Balos 4). Projekt Brezmejna doživetja kulturne dediščine je zajemal še nakup mp4 predvajalnikov z zapisi o kulturni dediščini v več gorenjskih občinah, postavitev usmerjevalnih in informacijskih tabel ter pripravo dveh čezmejnih turističnih paketov.

Ena od glavnih projektne dejavnosti na Zavodu za varstvo kulturne dediščine, OE Kranj, je bilo delovanje informacijske pisarne za lastnike nepremične kulturne dediščine, ki sem jo vodila s pomočjo sodelavcev ZVKDS in zunanjih strokovnjakov. Izkazalo se je, da takšno informacijsko točko na Gorenjskem še kako

* Mag. Tjaša Rotar Kokalj, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., konservatorica, ZVKDS, OE Kranj, 4000 Kranj, Tomšičeva ulica 7, E-naslov: rotar.tjasa@gmail.com

potrebujemo, saj je pri nas do konca projekta pomoč in informacije poiskalo okrog sto zainteresiranih. Vprašanja, na katera smo odgovarjali, so bila različna, še posebej pa bi izpostavila pomoč lastnikom pri prijavi na različne razpise, na katerih lahko pridobijo sredstva za obnovo nepremične kulturne dediščine. Glede na to, da Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport v zadnjih letih temu namenja vedno manj sredstev, so se kot zelo zanimivi izkazali razpisi Ministrstva za kmetijstvo za obnovo objektov na podeželju. Mnogim lastnikom smo v informacijski pisarni na številnih sestankih pomagali pri razumevanju razpisov in razpisnih pogojev, pri izpolnjevanju zahtevnih prijavnih obrazcev in pri zbiranju obsežne dokumentacije, potrebne za prijavo. To se je izkazalo tudi kot pomemben prispevek k popularizaciji varstva nepremične kulturne dediščine in same spomeniškovarstvene službe, ki jo sicer mnogi lastniki doživljajo le kot institucijo, ki omejuje, prepoveduje in izdaja, še večkrat pa zavrača soglasja za posege. Tokrat pa smo lahko lastnikom pomagali do finančnih sredstev, hkrati pa smo jih usmerili h kakovostnejšim in k sprejemljivejšim posegom ter jih oskrbeli s koristnimi informacijami, nasveti in napotki. To se je izkazalo kot neprecenljiva možnost za konservatorje, ki se sicer ob že tako skromni kadrovske zasledbi utapljujejo v preobilici upravnih nalog, za strokovno delo in navezovanje stikov z lastniki dediščine pa ob tem nujno zmanjkuje ali kar zmanjka časa.

Poleg informacijske pisarne smo v okviru projekta Brezmejna doživetja kulturne dediščine izvedli več izobraževanj za različne ciljne skupine, pri čemer smo se dotaknili aktualnih vprašanj in dilem s področja ohranjanja nepremične kulturne dediščine. S sodelovanjem različnih strokovnjakov smo pripravili posvet o energetski učinkovitosti stavbne dediščine, delavnico o tradicionalnih gorenjskih hlevih in njihovi povezavi s sodobnimi kmetijskimi funkcijami ter predavanje in ekskurzijo na temo vključevanja dediščine v ponudbo turističnih kmetij in tradicionalnih gostiln. V sodelovanju z zavodom Etnoservis smo v devetih gorenjskih občinah izvedli delavnice o lokalni kulturni dediščini za vzgojiteljice v vrtcih. Projekt smo končali s prireditvijo, na kateri smo se spraševali o varstvu in razvoju slovenskega prostora in

pomenu uporabe tradicionalnih gradbenih materialov. Zaključna prireditev je bila tudi priložnost za predstavitev priročnika, ki smo ga pripravljali v zadnjem letu projekta, in je izdelek, ki bo trajno ohranil v projektu pridobljene znanje in izkušnje.

Dvojezični priročnik z naslovom *Stavbna dediščina in kultura bivanja v Karavankah* je zastavljen tako, da bi bil koristen in zanimiv tudi za bralce iz drugih delov Gorenjske ali še širše po Sloveniji in Avstriji. V prvem delu se s pomočjo slovenskih in avstrijskih avtorjev ukvarjamo z nepremično kulturno dediščino v Karavankah, prostoru, ki povezuje obe sodelujoči pokrajini – Gorenjski oris avstrijsko Koroško. Predstavimo kulturno-zgodovinski oris prostora ter značilnosti kulturne krajine, naselij, stavb in stavbnih elementov. Slednje prikazemo tudi v obliki preglednice, s primerjavo elementov, ki so tradicionalni in skladni z lokalnimi značilnostmi, ter tistih, ki od tega odstopajo. Naš namen ni prikazati popolnega kataloga stavbnih elementov, ki naj bi se uporabljali v Karavankah, pač pa predvsem opozoriti bralce, da je pri načrtovanju gradnje ali obnove dobro biti pozoren na te elemente, ki so v posamezni pokrajini, pa tudi v posameznih lokalnih okoljih v stoletjih razvili svojo specifično, tako funkcionalno kot estetsko podobo. Da bi bralcem priročnika pomagali pri ohranjanju prostora in stavb na omenjenem območju, smo se v tem delu priročnika lotili še vprašanj urejanja prostora in prostorskih predpisov, prikazali postopke obnove starejših stavb in spregovorili o novih, skladnih in manj skladnih posegih v prostor. V drugem delu priročnika se ukvarjamo z vprašanji obnove, rekonstrukcije in novogradnje. Prikažemo primere dobre prakse prenove, poleg tega pa lahko bralec tu najde primerjalno analizo obnove stanovanjske stavbe, rekonstrukcije z izvornimi materiali ter rušitve in gradnje nove stavbe s sodobnimi materiali. Rezultati bodo gotovo zanimivi za lastnike starejših stavb, ki se odločajo med temi tremi možnostmi in pogosto kar na pamet izberejo rušitve in novo gradnjo kot najcenejšo in najlažjo, če ne celo najkakovostnejšo možnost. V tretjem delu priročnika predstavimo projekt Brezmejna doživetja kulturne dediščine, priročnik pa končamo s temeljnimi podatki o delovanju spomeniškovarstvene službe v Sloveniji in Avstriji.

ČEZMEJNI PROJEKT DUO KUNSTHANDWERK

Delovno poročilo projektnih partnerjev iz južne Koroške

Čezmejni projekt DUO Kunsthandwerk: Rokodelska kulturna dediščina v čezmejnem prostoru včeraj, danes in jutri se med 1. septembrom 2010 in 31. majem 2013 v Sloveniji izvaja na škofjeloškem območju in v regijah Koroška, Obsotelje in Kozjansko, v Avstriji pa na južnem Koroškem. Cilji projekta niso le ohranjanje in prenašanje rokodelskih veščin na mlajše generacije, temveč rokodelstvo postaviti kot izhodišče za sodobno, na lokalnih in regionalnih značilnostih utemeljeno ustvarjalnost. Razvoja rokodelstva v Sloveniji, kjer se za ohranjanje tradicije, posebnost obrti in strokovno pomoč ter izobraževanje zavzema

Obrtno-podjetniška zbornica in ga označuje pojem domača in umetnostna obrt, ni mogoče primerjati z razvojem rokodelstva v Avstriji. Razvoj rokodelstva oz. domače in umetnostne obrti v Avstriji lahko razumemo le, če poznamo tamkajšnji pomen pojmov domača obrt in umetnostna obrt. Tam namreč pojem *Handwerk* označuje 'rokodelstvo na splošno', pojmu 'obrt' pa v nemščini ustreza pojem *Gewerbe*. 'Umetnostno obrt' v nemškem prostoru označuje pojem *Kunsthandwerk* – v prevodu bi to pomenilo 'umetnostno rokodelstvo'. Pojem domača obrt v nemščini nima vsebinske ustreznice. Ob prevajanju evropske-

* Irena Destovnik, univ. dipl. etnol. in soc. kulture, samostojna ustvarjalca na področju kulture, 1000 Ljubljana, Primorska 8, E-naslov: irena.destovnik@siol.net; mag. Martina Piko-Rustia, univ. dipl. etnol., vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, A-9020 Celovec, 10. Oktoberstr. 25, E-naslov: piko@ethno.at